

MENEJMENT-KORXONALARNI BOSHQARISH TIZIMI SIFATIDA

Sodiqova N.T.

Osiyo xalqaro universiteti o'qituvchisi.

Sharifova Aziza Askarovna

Osiyo xalqaro universiteti talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15044164>

Annotatsiya. Maqola oliy ta'lim muassasalarida hamda menejmentlar uchun oson va qulay o'rganishlari uchun kerak bo'ladigan qo'llanma, bo'lib samarali metodlarni o'rgatadi.

Maqolada menejment nazariyasini o'rganish, tahlil qilish, ayniqsa, boshqaruv sohasidagi ilmiy tadqiqotlar aytib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Menejment, boshqaruv, o'rgatish uslublari, samarali o'rgatish, korxona, metodikalarni o'rgatish.

Menejment (inglizcha "management" boshqarmoq, idora qilmoq, tashkil qilmoq.

Menejment tushunchasi ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni boshqarish. Menejmentlarning maqsadi va vazifalari ishlab chiqarish va tijoratni o'sishi va rivojlanishini o'rgatadi. Bajarilgan vazifalar va mo'ljallangan maqsadlarga erishilganligi bozorda baholanadi. Menejmentlar har xil turlarga bo'linadi. Masalan, moliyaviy menejment, innovatsion menejment, savdo menejmenti.

Moliyaviy menejment – moliyani boshqarishni uni rivojlantirish va samaradorligini oshirish tizimi hisoblanadi. Ular o'z ichiga menejmentga ilmiy yondashuv, daromadlar va xarajatlar balansi, resurslardan foydalanish samaradorligi, balanslilik, rejalashtirish misol bo'la oladi.

Innovatsion menejment - investitsiya kiritish, o'z ichiga innovatsion yo'nalishlar, innovatsiyalar, ishchilarni boshqarish qisqa qilib aytganda, investitsiyalarni boshqarishining majmuaviy usuli hisoblanadi.

Savdo menejmenti – savdo korxonalarini ishlab chiqarishni boshqarish jarayonlaridan iborat qarorlarni shakllantirish, yuqori samaradorlikni ta'minlash. Masalan, ishlab chiqarish menejmenti- ishlab chiqarilayotgan tovarning aniq aniq bozordagi o'rnini raqobatbardoshligini ta'minlash tizimi hisoblanadi.

Boshqaruv – bu obyektlarni rivojlantirish va takomillashtirish. Ishlab chiqarishni, tijoratni boshqarish, bozor faoliyatini boshqarish bo'yicha amaliy faoliyat. Boshqaruv ikki xil obyektning maqsadga qaratilgan o'zaro hamkorligidan iborat, biri boshqaruv subyekti o'rnida va yana biri boshqaruv obyekti o'rnida bo'ladi.

Boshqaruv subyekti sifatida firma, korxona, xizmatlar majmuasi, yakka shaxs va boshqalar kiradi. Boshqaruv obyektiga esa, xodim, mrhnat jamoasi, ishchi, tovarlar, resurslar misol bo'la oladi.

Boshqaruv jarayoni – bu bir biznes yoki tadbirkorlikni boshlashda korxonani qay darajada boshqarish, salbiy va ijobiy tomonlarini ko'rib chiqib, o'z maqsadlariga erishish uchun resurslardan samarali foydalanish, korxonani maksimal darajaga ko'tarish.

Boshqaruv vazifalari – boshqaruv faoliyatini ixtisoslashtirish, mustaqil, ajralgan holda keltirish. Ishlab chiqarish hajmi, sifati, soni, ishlab chiqarish mexanizmi, raqobatbardoshligini ta'minlanishi.

Boshqaruv usullari – qo'yilgan maqsadlarga erishish uchun qo'llaniladi. Boshqaruv usullari va boshqaruv jarayonlari usullariga ajratiladi. Boshqaruv usullari obyektga ta'sir ko'rsatishning yakunlangan jarayonini ifodalaydi. Boshqaruv jarayoni usullari esa faqat ayrim ishlar uchun mo'ljallangan bo'ladi. Boshqaruv, rasmiy va norasmiy usullarga ham ajratiladi.

Rasmiy bevosita ta'sir ko'rsatish usullaridan foydalanishda ta'sirning bevosita natijani olish ko'zda tutiladi. Norasmiyda esa vositali ta'sir ko'rsatish usullari bilan yuqori natijalarga erishish uchun sharoitlar ajratiladi.

Korxonaning iqtisodiy salohiyati -korxona ixtiyorida bo'lgan resurslarni, mehnat, moddiy, nomoddiy, moliyaviy va boshqalarning majmuasi va uning xodimlari va uning xodimlari hamda menejerlarning tovarlar, xizmatlarni yaratish va kattaroq daromad olish maqsadida resurslardan foydalanish qobiliyati hisoblanadi.

Har qanday korxonaning imkoniyatlari mavjud bo'lgan resurslar va ishlab chiqirishda ishga tushurilmagan zaxiralarga bog'liq bo'ladi. Shuning uchun korxonaning salohiyati yana ham ishlab chiqarishga jalb qilingan va jalb qilinmagan, ammo undan foydalanish uchun tayyorlangan resurslar va zaxiralarning hajmi bilan belgilanadi. Har qanday muvaffaqiyat uchun resurslarga ega bo'lish, undan tashqari resurslardan qay darajada foydalanishni bilish kerak. Bu esa har qanday biznes yoki tadbirkorlikda birinchi darajali vazifa hisoblanadi. Tovar va xizmatlarni yaratish va maksilam darajada foyda olish maqsadida foydalanish qobiliyatlari bilan tavsiflanadi.

Korxona salohiyatini amalga oshirishning yana bitta darajasi va natijalari bu yaratilgan mahsulotlar qay darajada kerakli, foydali va ko'p bo'lishi, daromadlarning hajmi hisoblanadi.

Korxonani boshqarishni tashkil etish - bu maqsadli va boshqariladigan faoliyat bo'lib, u qo'yilgan vazifaga erishish uchun jamoaning ishini rag'batlantirish va nazorat qilishning turli

usullarini birlashtiradi (bu tashkilotning global maqsadini ham, qisqa - muddatli, masalan, sotish bozorini ko'paytirish, mahsulot sifatini oshirish, sotish samaradorligini oshirish va hokazo).

Korxonani boshqarish tizimini tashkil etish masalasini tushunish uchun uning maqsadlarini aniqlash kerak. Ular har xil bo'lishi mumkin, lekin to'rtta asosiy qismga bo'lingan:

- Iqtisodiy - sotish hajmini oshirish va korxona foydasini oshirishga qaratilgan.
- Ishlab chiqarish-tijorat - iqtisodiy maqsadni, shartnoma majburiyatlarini va hokazolarni ta'minlashga qaratilgan mahsulot ishlab chiqarish va sotishning ma'lum hajmini bajarish.
- Ilmiy-texnikaviy - mahsulotning zarur texnik tavsiflarini olishga qaratilgan, sifatini oshirishga, shuningdek, texnologik takomillashtirish natijasida hosildorlikni oshirishga qaratilgan.
- Ijtimoiy - rahbar xodimlarning ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan.

Korxona boshqaruvini muvaffaqiyatli tashkil etish qurilishning ma'lum qoidalaridan, boshqaruv tuzilmasi va usullarini tanlashda tayanish kerak bo'lgan tamoyillardan boshlanadi.

Birinchidan, shuni unutmasligimiz kerakki, mahsuldorlikni oshirishning asosiy manbai har doim insondir, shuning uchun uning psixologik va ijtimoiy fazilatlaridan kelib chiqib, kompaniya ishining samarali dasturini ishlab chiqish kerak. Boshqaruv usuli - bu xodimlarga va butun jamoaga ta'sir qilish usuli bo'lib, uning maqsadi zarur natijalarga erishish uchun ularning ishini muvofiqlashtirishni ta'minlashdir.

Umumiy boshqaruv barcha yo'nalish rahbarlarini birlashtiradi va korxona direktori tomonidan boshqariladi, u o'z navbatida o'rinbosarlari va yordamchilariga tayanadi. Texnik yo'nalish boshlig'i tashkilotning bosh muhandisi bo'lib, u odatda korxona direktorining birinchi o'rinbosari hisoblanadi.

Biroq, uning asosiy vazifasi tadqiqot ishlarini boshqarishdir. Iqtisodiy xizmatga rejalashtirish-iqtisodiy bo'lim, mehnat bo'limi, bugalteriya bo'limi, moddiy-texnika ta'minoti, moliya bo'limi va marketing bo'limiga bo'ysunadigan bosh hisobchi rahbarlik qiladi.

Korxona boshqaruvini rejalashtirishni tashkil etish murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, mutaxassislar tomonidan malakali ishlab chiqishni talab qiladi. Korxonaning o'sishi bilan tashkiliy va boshqaruv tuzilmasini murakkablashtirish, uning ko'lamini oshirish. Korxona rahbariyatini tanlashga, xodimlar bilan ishlashga, xodimlarni kerakli natijalarga erishish uchun rag'batlantirish usullariga to'g'ri yondashish bilan korxona rivojlanadi va o'z foydasini oshiradi. Shuning uchun boshqaruv tashkiloti maksimal darajada e'tibor berishi va boshqaruv faoliyati natijalarini vaqti-vaqti bilan tahlil qilishi kerak.

REFERENCES

1. Qudratova, G. M. (2025). THE EVALUATION OF UNIVERSITY COMPETITIVENESS: A REVIEW OF METHODOLOGIES. *SHOKH LIBRARY*.
2. Azimov, B. F., Maksudovich, A. Z., & Qudratova, G. M. (2025). THE IMPORTANCE OF INNOVATION IN ENHANCING THE COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION UNIVERSITIES. *SHOKH LIBRARY*.
3. Sodiqova, N. (2025). METHODOLOGY FOR DEVELOPING STUDENTS' TECHNICAL THINKING IN ECONOMICS CLASSES. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(1), 885-891.
4. Islomova, M., & Sodiqova, N. (2025). ILM-FAN VA TA'LIMDAGI INNOVATION RIVOJLANISHNING DOLZARB MUAMMOLARI. *Modern Science and Research*, 4(2), 300-307.
5. Bahodirovich, X. B. (2025). XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA HISOB YURITISH SIYOSATI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(6), 210-215.
6. Bahodirovich, X. B. (2025). BUXGALTERIYA HISOBINING O'RGANISH USULLARI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(5), 257-262.
7. Ёкубов, А. Б., & Алимова, Ш. А. (2024). МАКРОЭКОНОМИКА: ЭВОЛЮЦИЯ ТЕОРИИ И СОВРЕМЕННОЙ ПРАКТИКИ.
8. Abidovna, A. S. (2025). INVESTMENT PROJECTS: ADVANCED MANAGEMENT AND EVALUATION. *SHOKH LIBRARY*.
9. Hakimovich, T. M. (2025). EKSPORT RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA DIVERSIFIKATSIYANING AHAMIYATI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(4), 112-121.
10. Hakimovich, T. M. (2025). O 'ZBEKISTONDA EKSPORTNI RAG 'BATLANTIRISH UCHUN FOYDALANILADIGAN MOLIVAVIY VOSITALAR TAHLILI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(5), 141-150.
11. Ibodulloyevich, I. E. (2024). O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI VA ISHBILARMONLIK MUHITINI YAXSHILASH ISTIQBOLLARI. *Gospodarka i Innowacje.*, 51, 258-266.
12. EI, I. (2025). MINTAQALAR VA MA'MURIY HUDUDLAR TADBIRKORLIK FAOLIYATINI INVESTITSIYA BILAN TA'MINLOVCHI IQTISODIY TIZIM

- SIFATIDA. MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS, 1(6), 58-69.
13. Azimov, B. F., & Yodgorova, Z. Y. (2025). METHODS OF STUDYING THE STATE OF COMPETITION IN THE EDUCATIONAL SERVICES MARKET. *SHOKH LIBRARY*.
14. Azimov, B. F. (2025). INNOVATSIYALARNI QO 'LLAB-QUVVATLASH XIZMATLARI: ISPANIYA, POLSHA VA BOLGARIYA TAJRIBALARI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(4), 12-23.
15. Raxmonqulova, N. O. (2025). DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY ON A GLOBAL SCALE AND THE EXPERIENCE OF COUNTRIES. *SHOKH LIBRARY*.
16. Қизи Рахмонқулова, Н. О. (2023). КИЧИК САНОАТ ЗОНАЛАРИНИНГ ХУДУДЛАР ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ ЎРНИ. "Экономика и туризм" международный научно-инновационный журнал, 6, 14.
17. Shadiyev, A. X. (2025). DEVELOPMENT OF THE CURRICULUM FOR ECONOMIC DISCIPLINES IN PRIVATE UNIVERSITIES. *FARS International Journal of Education, Social Science & Humanities.*, 13(1), 389-396.
18. Shadiyev, A. X. (2025). METHODS OF TEACHING THE "ECONOMIC THEORY". *SHOKH LIBRARY*.
19. Zaripova, G., & Naimova, N. (2025). INFLYATSIYA VA UNI BARTARAF ETISH CHORA-TADBIRLARI. *Modern Science and Research*, 4(2), 371-378.
20. Akbarovna, N. N. (2025). PROBLEMS OF INCREASING INVESTMENT ACTIVITY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION. *SHOKH LIBRARY*.
21. Supiyevna, B. M. (2025). G'AZNACHILIK-DAVLAT MOLİYASINING ENG MUHIM BO'LAGI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(5), 117-123.
22. Supiyevna, B. M. (2025). BUDGETING IN THE PUBLIC SECTOR. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(6), 90-95.
23. Jumayeva, Z. (2023). BASICS OF NATIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT. *Modern Science and Research*, 2(12), 296-300.
24. Bostonovna, D. Z. (2023). CONCEPTUAL BASIS OF IMPROVEMENT OF BANK AUDIT IN COMMERCIAL BANKS. *IMRAS*, 6(6), 118-124.
25. Tagayeva, R., & Bobojonova, M. J. (2025). BYUDJET, UNING SHAKLLANISHI VA TAQSIMLANISHI. *Modern Science and Research*, 4(2), 387-393.
26. Bobojonova, M. J., & Toshev, M. H. (2025). JAHON BOZORIDA YASHIL IQTISODIYOTNI MOLİYALASHTIRISH TENDENSIYASI: FAKTLAR VA

- KO'RSATKICHLAR ASOSIDA TAHLIL. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(4), 120-128.
27. Жумаева, З. К. (2024). РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ ИНДУСТРИЙ КАК ФАКТОР РОСТА НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ: ОБЗОР ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА И ПЕРСПЕКТИВЫ ДЛЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.
28. Жумаева, З. К. (2024). Инвестиционная Активность Как Основной Элемент Организационно-Экономического Механизма Маркетинга Территории. *Miasto Przyszłości*, 55, 1411-1417.
29. Ibragimov, A. (2025). PROSPECTIVE WAYS OF ATTRACTING FOREIGN INVESTMENT TO THE NATIONAL ECONOMY. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(1), 137-143.
30. Qahhorova, J., & Ibragimov, A. (2025). XORIJIY INVESTITSİYALAR ANAMIYATI, OMILLARI VA ISTIQBOLLARI. *Modern Science and Research*, 4(2), 283-291.
31. Алимова, Ш. А., & Джураева, М. С. (2025). ИННОВАЦИИ И ЦИФРОВИЗАЦИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ: ПЕРСПЕКТИВЫ И ПРОБЛЕМЫ. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(4), 120-126.
32. Алимова, Ш. А., & Джураева, М. С. (2025). СТРАТЕГИЧЕСКОЕ УПРАВЛЕНИЕ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(4), 82-89.
33. Игамова, Ш. З. (2024). МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИННОВАЦИОННОГО развития ПРЕДПРИЯТИЙ СТРОИТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ. *Gospodarka i Innowacje.*, 43, 335-340.
34. Игамова, Ш. З. (2021). Особенности инноватики на предприятиях промышленности строительных материалов. *Архитектура. Курилиш. Дизайн Илмий-амалий журнал. ТАҚИ*, 263-267.
35. Baxtiyorova, J., & Djurayeva, M. S. (2025). BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA RAQOBATNING ROLI. *Modern Science and Research*, 4(2), 477-485.